

„Ühise põllumajanduspoliitika strateegiakava 2021–2027“ metsanduse töögrupi III kohtumise memo

Töögrupi III kohtumine toimus 18. veebruaril 2020. a Maaeluministeeriumi (Lai tn 39 // Lai tn 41, Tallinn) kollases saalis kell 10.45–16.00.

Osalejad

Kohtumisest võtsid osa: PRIA, Põllumajanduse uuringute keskus (PMK), Põllumajandusamet (PMA), Eesti Põllumajanduse ja Kaubanduskoda (EPKK), Eestimaa Talupidajate Keskliit, Eesti Maaülikool (EMU), Mahepõllumajanduse Koostöökogu, SA Erametsakeskus (EMK), Eesti Erametsaliit, Keskkonnaministeerium (KEM), Maaeluministeerium (MEM), Eesti Keskkonnaühenduste Koda (EKO), Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Keskkonnaamet, Keskühistu Eramets TÜ, Maaelu Edendamise Sihtasutus (MES), Tartu Ülikool (TÜ), MTÜ Ühinenud Eesti Metsataimetootjad, Tallinna Tehnikaülikool.

Taust

Maaeluministeerium on alustanud Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) strateegiakava 2021–2027 koostamisega. Strateegiakava koostamise eesmärk on parandada põllumajandustootmise, toiduainete tootmise ja maapiirkondade säästvat arengut.

Euroopa Komisjon esitas 1. juunil 2018. a seadusandlikud ettepanekud 2020. a järgse ÜPP kohta. Ettepanekute eesmärgiks on tagada, et ÜPP vastaks paremini praegustele ja tulevastele väljakutsetele, toetades samal ajal jätkuvalt Euroopa Liidu põllumajandustootjaid jätkusuutliku ja konkurentsivõimelise põllumajandussektori kujundamisel. ÜPP rakendamiseks perioodil 2021–2027 tuleb igal liikmesriigil koostada ÜPP strateegiakava, mis hakkab hõlmama nii põllumajanduse otsetoetusi, seni maaelu arengukavade alusel rakendatud maaelu arengu toetusi kui ka põllumajanduse ühise turukorralduse teatud sektoripõhiseid programme.

Arengukava koostamist puudutav info ja toimunud töögruppide materjalid asuvad Maaeluministeeriumi kodulehel: <https://www.agri.ee/et/upp-strateegiakava-2021-2027>

Päevakava

- 10.45–11.00 Tervituskohv
- 11.00–11.10 Sissejuhatus päeva
- 11.10–13.00 Ringbiomajanduse arendamine maapiirkonna ettevõtete konkurentsivõime suurendamiseks
- 13.30–14.30 Lõuna
- 14.30–15.45 Metsataristu korrashoid ja arendamine
- 15.45–16.00 Kokkuvõte ja järgmise kohtumise aja kokkuleppimine

Sissejuhatus, ettekanded

Töögrupi juht teavitas, et EMÜ koostas vastused järgmistele töögrupis II kohtumisel tekkinud küsimustele.

- Kas Eestis on tehtud uurimusi mineraliseeritud metsamaal (või endisel põllumaal) mineraliseerimise mõjust ainevoogudele, eelkõige süsiniku voole ja süsiniku bilansile?
- Või kas on kasutada naaberriikide teadustulemusi?

Küsimustele vastused ning vastavad uuringumaterjalid on lisatud memole. Küsimustele aitasid vastuseid koostada Dr. Andres Jäärats, Dr. Marek Metslaid, Prof. Hardi Tullus, Prof. Veiko Uri, Dr. Ahto Kangur, Dr. Steffen Noe. Samuti on vastuse juures kasutatud Norra Biomajanduse-uuringute Instituudi (Norwegian Institute of Bioeconomy Research (NIBIO)) metsauuenduse eksperidilt Dr. Kjersti Holt Hansseni kommentaare.

Sekkumislehe 8.8 Ringbiomajanduse arendamine maapiirkonna ettevõtete konkurentsivõime suurendamiseks täitmine.

Töögrupi juht andis ülevaate ringbiomajanduse **põllumajanduse** töögrupi poolt koostatud materjalidest, kus fookuseks on pilootprojektid. Projektid on väikesemahulised, lokaalsed ning võimaldavad luua kvalitatiivseid töökohti maapiirkondades. Koosolekul osalenud leidsid, et metsandus võiks selle lähenemisega kaasa minna. Innovatsioonikoostöö raames töötatakse välja meetod, mida ringbiomajanduse sekkumise raames piloteeritakse.

Seejärel asuti täitma sekkumislehte „Ringbiomajanduse arendamine maapiirkonna ettevõtete konkurentsivõime suurendamiseks“. (sekkumine 8.8)

Sekkumislükk

Töögrupis toimus arutelu väljapakutud sekkumislüki üle, leiti et pakutud finantsinstrument (toetus) ei pruugi soosida ringbiomajanduse arendamiseks vajalike tehnoloogiate väljatöötamist ja rakendamist. Kuna tehnoloogiad on veel välja töötamata, siis on riskid suured ja tulemuste saavutamiseks vajalike laenude võtmine ja saamine turult pole atraktiivne. Oldi seisukohal, et sekkumise liigina tuleks rakendada tagastamatut investeeringutoetust sarnaselt biomajanduse põllumajanduse suunal kavandatavale meetmele.

Asjaomased erieesmärgid

Töögrupp oli ühisel seisukohal selles osas, et vajalik oleks toetada kodumaiste kvaliteetsete metsataimede tootmist ja selleks vajaliku tootmistehnoloogia arengut, kuid selle eesmärgi saavutamiseks sobib paremini sekkumine 4.7 „Metsa süsiniku sidumise ja kliimamuutuse leevendamise võimekuse suurendamine“.

Samas leiti, et taimlaga seotud tegevused võiks siiski töögrupis läbi arutada.

Tehti ettepanek lisada erieesmärgina väärindatud bioressursside kasutuse (kaskaadkasutus) tõhustamine.

TÜ esindaja esitas ettepanekuna sõnastuse, millega töögrupp nõustus: bioressursi efektiivne ja jääkideta väärindamine kõrgema lisandväärtusega toodeteks, mis omakorda tagab sektorite jätkusuutlikkuse ka tulevikuks.

Tulemusindikaator

Leiti, et antud sekkumise tulemuslikkuse näitajana töökohtade arv ei ole hea näitaja. Efektiivsuse tõusu näitajaks ei ole mitte töökohtade arv vaid pigem suurema lisandväärtusega töökoht.

Tehti ettepanek hinnata metsa bioressursi kasutamise tõhusust läbi kohustusliku auditeerimise.

Toetuskõlblikud taotlejad

Töögrupi liikmed olid ühisel arvamusel mitte piirata toetusesaajate hulka metsandusega tegelevate ettevõtjatega, andes õiguse kõigile ettevõtjatele toetust taotleda. Kustus küll ka kahtlusi, kas väikesed ettevõtjad suudavad bioressursside paremaks väärindamiseks arendusi luua ja tehnoloogiaid kasutusele võtta, mis parandaksid Eesti bioressursi kasutamist ja üldise väärindamise taset.

Sekkumiste olemuse/nõuete kirjeldus

Töögrupis leiti et suurema lisandväärtusega töökohad peaks olema loodud maapiirkondades.

Toetatavad tegevused ja toetuskõlblikkuse tingimused

Töögrupis leiti, et sekkumisleht ei peaks olema väga detailne, vaid pigem lahti uutele arendustele. Toetatavad tegevused võiks olla energeetika, tervisetööstus, efektiivne puidu- ja puidujääkide kasutus. Aga mitte ainult.

Madalakvaliteediliste puidusortimentide termokeemiline töötlemine. Arutati seda, kas toetada puidu keemilist väärindamist ja/või vaheproduktide väärindamist (puidusuhkrut kätte, valke). Soov oli toetada mõlemat. Võiks ära kasutada puukoore, oksad ja muud esmatöötlemise jäägid. Roheline mass, nagu okkad, mis peale raiet metsa maha jääb, võiks leida kasutust. Toetada võiks vajalikke IT arendusi. Lisaks termilise-, termilise-keemilise töötlemise tehnoloogia innovatsioonile oleks vajalik toetada ka metsa bioloogiliste saaduste mehaanilise töötlemise tehnoloogia arengut.

Katlamajade ehitamist, otseselt biomassi väljatoomist metsa lankidelt ega ka nn „asfaldiplatside asfalteerimist“ ei peaks toetatama, vaid pigem bioloogiliste saaduste väärindamisega seotud kulusid, tehnoloogiat ja nendeks rakendamiseks vajaliku seadmete soetamist või väljatöötamist.

Arutati teemal, kuidas väärindamist mõõta. Võimalused: tekib kvaliteetsem materjal? Väärtus enne ja pärast? Kaskaadkasutus – suudetakse taaskasutada ja seega tekitada pikem kasutussüsteem? Väärindamine läbi ümbertöötlemise? Ühe ettevõtja ümbertöötlemisjääde on teise väga hea ressurss? Keskenduda ainult jääkidele?

Töögrupp leidis, et toetama peaks ettevõtja riskide võtmist, sõltuvalt sellest, milline on turutõrge. Seega peaks loetelu olema lahtine. Oluline on bioressursi efektiivne ja jääkideta väärimine kõrgema lisandväärtusega toodeteks, mis omakorda tagab sektorite jätkusuutlikkuse tulevikuks. Taotleja kirjeldab kogu protsessi, erilist tähelepanu pööratakse sellele, mida tehakse jääkidega. Protsess võiks olla võimalikult jääkidevaba.

Leiti, et tehnoloogia ja seadmed annavad rohkem lisandväärtust kui hooned.

Põgusalt puudutati ka MKM poolt kavandatavaid toetustegevusi. Plaanis on võimaldada kasutada finantsinstrumenti ning MKM kavandab toetust nn „pehmetele“ tegevustele.

Taimlainvesteeringud

Ennast ja oma organisatsiooni tutvustas vastseelt loodud 5 metsataimede tootjaid ühendava MTÜ Ühinenud Eesti Metsataimetootjad juhatuse liige Tõnu Lukas.

Tõnu Lukas andis ülevaate Eesti metsataimede tootmisest ja selles esinevatest probleemidest Eestis.

Eestis on ca 100 metsataimede tootmisega tegelevat ettevõtjat, samas Soomes on neid 5 tk. Eesti metsataime istikute tootjatest 10 tootjat toodavad üle 100 tuhande istiku aastas, ülejäänud on väga väikesed. Metsataimede kasvatamisel kasutab tänapäevast tehnoloogiat Eestis ainult RMK. Tänapäevase tehnoloogiaga erametsataimede kasvatajaid on vähe ja olemasolevad erataimlad on liig väikesed, et kasutada tänapäevaseid tehnoloogiaid. Vajalik oleks toetada tänapäevase tehnoloogia kasutamist võimaldavate taimlate rajamist, mille minimaalne suurus oleks toodanguna üle 1 miljoni istiku aastas. Eestis on puudu 10 miljonit istikut aastas, mistõttu istikute kättesaadavus on halb ja hinnad kõrged. Investeeringuga 4,5 miljonit € oleks võimalik toota enam 6,5 miljonit taime.

Toimus arutelu milliste istikute tootmist toetada, leiti et seemne päritolumaaks ei pea tingimata olema Eesti, sest seemneid Eestis lähimate aastate jooksul sellistes kogustes ei ole võimalik toota, seemnepuude kasvamine vajab aega.

Töögrupp leiti, et taimlate puhul võiks pigem tulemusena hinnata taimede kvaliteeti ja sortimentide kättesaadavust (taimede arv) ning kasvukohale sobiva istutusmaterjali kasutuskõlblikkust, selle ühtlast standardit.

Tähtis on, et igale kasvukoha tüübile oleks vastav sortiment istutusmaterjali Eesti turul olemas. Ei tohiks ühte tüüpi istutusmaterjali teisele eelistada (näiteks paljasjuurset potitaimede).

Toetuse õigus peaks olema nii olemasolevatel kui ka uutel ettevõtjatel.

Sekkumine 8.9 Metsataristu korrashoid ja arendamine

MEM esindaja selgitas metsataristu olemust. Metsa maaparandussüsteem koosneb reguleerivast võrgust ja eesvoolust. Eesvool tuleb enne korda teha kui reguleeriv võrk. Metsanduses on eesvoolud ajalooliselt lühikesed. Toetatakse ehitamist, rekonstrueerimist, uuendamist. Hoidu Euroopa maaelu- ja põllumajandusfondi vahenditest ei toetata.

Selgitati ka metsakuivenduse olukorra eripära võrrelduna riigimetsaga. Ajalooliselt on riigimets olnud enamjaolt kogu aeg riigimets. Eramets tekkis, kui jagati eestlastele välja tükid mõisamaadest. Nõukogude ajal nii erapõllu- kui metsamaad kolhoosistati, kuid erinevalt põllumaast metsi ei majandatud. Seetõttu on

eramets võrreldes riigimetsaga ebasoodsamas seisus. Riigimets on 75% osas kuivendatud (ligikaudu 500 000 ha). eramets 21% osas (217 000 ha). Võrdluseks olgu toodud, et põllumaast on kuivendatud 60%.

Asjaomased erieesmärgid

Esimesena olid arutluse all sekkumise eesmärgid. Lisaks erametsade tootlikkuse parandamisele tehti ettepanek lisada ka kvaliteedi parandamine. Töögrupp toetas antud ettepanekut. Otsustati lisada metsataristu korrashoiu ja arendamise eesmärgiks ka kohanemine kliimamuutustega.

Tulemusindikaatorid

Töögrupi liikmed märkisid, et väljapakutud indikaatorid iseloomustavad sekkumise tulemust. Tehti ettepanek täpsustada näitajat toetusega rajatud, rekonstrueeritud ja uuendatud kuivendussüsteemide pind (ha), nii et oleks hinnatud mitte ainult otsene investeeringu ala, vaid ka selle investeeringu korrastamisest mõjutatud kuivendussüsteemi maa-ala. Tehti ettepanek lisada täiendav tulemusindikaator - investeeringuga seotud maaomanike arv.

Arutati, kes võiks olla sekkumislehel taotleja

Leiti, et füüsilisel isikul peaks olema õigus mitte ainult väikesüsteemi korrastamiseks või ehitamiseks toetus küsida, vaid ka suurema süsteemi korrastamiseks juhul kui see süsteem asub täielikult ühe kinnistu piires (Ühe kinnistu piires võib asuda mitu maaüksust). MEM esindaja selgitas, et toetus on mõeldud ennekõike metsade tootlikkuse suurendamiseks. Suurema eraldise korral kui Maaparandusseadusega sätestatud väikesüsteem, on erametsaomanikul võimalus registreerida end füüsilisest isikust ettevõtjaks. Toetus füüsilisele isikule on kavandatud vaid metsataristu meetmes (põllumajandustaristu puhul pole).

EKO esindaja pooldab toetuse andmist vaid keskkonnarajatiste ja leevendusveekogude rajamiseks.

Sekkumiste olemuse/nõuete kirjeldus

Ei toetatud sekkumislehe ettevalmistajate poolt kirjeldatud esimest tingimust, milleks oli: *Uus kuivendus süsteem rajatakse raiesmikule või noorde metsa (kuni 30 aastat) va eesvool.* Leiti, et süsteem on suurem ning läbib tavaliselt ka muid metsa alasid (näit küpset metsa).

Toimus arutelu, kas toetuskõlbulikuks osutuvad uue kuivendussüsteemi rajamise projektid milles on rakendatud leevendusmeetmed või neid projekte eelistatakse, milles on kavandatud leevendusmeetmed. Ühtset seisukohta töögrupis ei suudetud leida. Põllumajandustaristu sekkumises kavandatakse neid projekte eelistada. Igale poole keskkonnarajatist pole mõtet teha. Peab olema projekteerimistingimustes kajastatud.

EKO seisukohaks jäi, et uute kuivendussüsteemide rajamiseks ei peaks toetust andma. Veel tõi esindaja välja, et uue kuivendussüsteemide rajamisest saadav kasu ei ole tõestatud ning kuivendussüsteemist tekkiv keskkonna kahju võib ületada kasu metsamajandamisest. Metsanduse arengukava 2030 alusuuringus on välja toodud ka viide kahele uuringule (mis küll on läbi viidud ammu), mis seda tõendavad. TÜ esindaja selgitas, et peale märgala kuivendamist liigiline koosseis muutub suurel määral. Need kohad, mis on märjad, on olnud ka ajalooliselt märjad ning neid kohti on jäänud vähe. Samas on kaitsealad sotsiaalne kokkulepe. Ka Keskkonnaamet ei toeta uute kuivendussüsteemide rajamist; kaaluda võiks teatud juhtudel üksiku kraavi lisamist näiteks.

EMU esindaja tõi aga välja, et kuivendussüsteemi rajamise toetamisega toetatakse metsaomaniku, kes majandab oma metsa ja saab sellest tulu, jäämist maapiirkonda. Riigimetsas on võetud seisukoht mitte teha uusi maaparandussüsteeme, aga erametsas on ajalooliselt vajak investeeringuteks suurem.

PMK esindaja hinnangul ei peaks uue taristu tegemist pelgama. 15 aasta kogemus on näidanud, et rajatud on 711 ha uut kuivendust. Uus on küllaltki kulukas ning seda palju ei tehta.

Vaadata tuleks veel, milliseid tegevusi eelistada. Kõigepealt võiks olemasolevaid rekonstrueerida, kuna see maa on juba muudetud.

Töögrupp oli ühisel meelel mitte rakendada nõuet, et ehitaja, kes toetusega rajab maaparandussüsteemi, peab olema läbinud koolituse keskkonnasäästliku ehitamise teemal. Kehtivas maaparandusseaduses seda nõuet ei ole. Maaparandusprojekti, mille on koostanud koolituse läbinud projekterija, on üheks projekti osaks keskkonnakaitse. Ehitaja teeb ehitustööd projekti kohaselt ning tagab projekti kohaselt keskkonnanõuete täitmise.

Leiti et toetusega uue kuivendussüsteemi rajamine ei ole toetatav mitte ainult metsata rabas ja siirdesooos vaid rabas ja siirdesooos üldse.

Olemasoleva kuivendussüsteemi rekonstrueerimine

Leiti, et sekkumislehte võiks täita analoogselt uue taristu rajamises toodule.

Tõdeti, et sõnastama peaks täpsemalt loetelu kasvukohatüüpide, milliste süsteemide rekonstrueerimiseks toetust ei anta.

EKO esindaja ei ole otseselt vastu taristu rekonstrueerimisele, küll aga tuleb otsust hoolikalt läbi kaaluda. Investeering on kulukas, kas investeering tasub ära. Praktika näitab ka seda, et rekonstrueeritakse siiski loodusele kahjulikul viisil.

Rekonstrueerimine ei tohi negatiivselt mõjutada Natura võrgustiku alasid

Tehti ettepanek suurendada taristu paiknemise minimaalset kaugust Natura-alast vastavale metsa kasvukohatüübile sätestatud poolest kuivenduskraavide vahekaugusest tervele. Ettepanek ei leidnud toetust töögrupi liikmete poolt. Samas pakuti välja lisada ka need alad, mis on sätestatud looduskaitseaduse §s 4.

Töögrupis tehti ettepanek asendada kasvutüübi mets, kasvutüübi metsamaaga

Arutleti veel, kas võib rekonstrueerimise puhul asendada olemasoleva lõigu mingis osas uuega. MEM esindaja selgitas, et rekonstrueerimise puhul võib kuni 10% olla uue ehitus. Eesvoolu saab Natura 2000 alal vaid uuendada.

Töögrupp pooldas toetuse andmist ühikuhinna alusel. Tõstatus küsimus, kas keskustest kaugemale jäävad alad võiksid saada eelise. Töögrupp seda ei pooldanud.

Erateede ehitamine, rekonstrueerimine ja uuendamine on abikõlblik järgmistel juhtudel

Sooviti teada, mis iseloomustab III ja IV kategooria teid ning kust see määratlus tuleb. MEM esindaja selgitas, et teede kategooriad on sätestatud maaeluministri 06. mai 2019 määruses nr 45 „Maaparandussüsteemi projekteerimismäärused“.

Commented [A1]: § 4. Kaitstavad loodusobjektid

(1) Kaitstavad loodusobjektid on:

- 1) kaitsealad;
- 2) hoiualad;
- 3) kaitsealused liigid ja kivistised;

[RT I. 08.07.2014. 3 - jõust. 01.08.2014]

- 4) püsielupaigad;
- 5) kaitstavad looduse üksikobjektid;
- 6) kohaliku omavalitsuse tasandil kaitstavad loodusobjektid.

(2) Kaitseala on inimtegevusest puutumatu hoitav või erinõuete kohaselt kasutatav ala, kus säilitatakse, kaitstakse, taastatakse, uuritakse või tutvustatakse loodust. Kaitsealad on:

- 1) rahvuspargid;
- 2) looduskaitsealad;
- 3) maastikukaitsealad.

Metsades rajatakse teed koos kraavidega. Kraavi materjal kasutatakse ära tee muldkeha tegemiseks. Ettepanek on lisada Natura 2000 alade tingimus ka teedele, kuna muidu võib juhtuda, et hiilitakse sellest tingimusest antud tegevuse juures kõrvale ning läbi tee tegemise tekitatakse uut kraavivõrgustikku Natura 2000 aladele lähemale kui ülevalpool. Keskkonnaameti sõnul võiks kaitsealadel teede korralik ja hästi läbimõeldud rekonstrueerimine olla teinekord põhjendatud ja teede paremaks loodusesse sobitamiseks ja erivõtete rakendamiseks tehtavad lisakulutused võiks saada kompenseeritud.

Diskussiooni tekitas kriteerium, et juurdepääsutee peab olema avalikuks kasutamiseks. Töögrupi ettepanekul sõnastati kriteerium ringi: tagatakse tasuta juurdepääs teele teatud ajaks, näiteks projekti järelevalveperioodi jooksul.

Toetusmäärad/ toetuse ühikumäärad/arvutusmeetod

Maksimaalse toetusmäärade kehtestamine uue taristu ehitamise puhul võiks jääda lahtiseks. Vajaduse korral sätestada see määruses.

EMK esindaja rõhutas, et kriteeriumide sätestamise puhul tuleks arvestada rakendamise poolt.

Töögrupi ettepanekud

- Tõsta taimlamajandusega seotud tegevused sekkumise 4.7 „Metsa süsiniku sidumise ja kliimamuutuse leevendamise võimekuse suurendamine“ alla.
- Ringbiomajanduse meetme osas jälgida analoogse põllumajanduse sekkumislehe kavandatavaid tegevusi. Üldjoontes sobivad ka metsanduse tegevused sinna.
- Võimalusel kutsuda töögruppi osalema MEM esindaja biomajanduse põllumajanduse töögrupist.

Edasised tegevused

Järgmine SK metsanduse töögrupi kohtumine toimub Maaeluministeriumis 5. märtsil 2020. Arutlusele tulevad need sekkumislehed, mis jäid lõpuni käsitlemata: „Metsa süsiniku sidumise ja kliimamuutuse leevendamise võimekuse suurendamine“, „Metsataristu korrashoid ja arendamine“, täiendavad ettepanekud sekkumislehe „Ringbiomajanduse arendamine maapiirkonna ettevõtete konkurentsivõime suurendamiseks“ osas, kui neid laekub ning sekkumise „Elurikkuse soodustamine Natura 2000 erametsades“ puhul saamatajäänud tulu arvutus, juhul kui selleks ajaks sellekohane info saabub.

Memole lisatud materjalid

- Väljavõtte ettekandest Bioressursside väärimise pilootprojektid
- EMU vastus: kas Eestis on teostatud uurimusi mineraliseeritud metsamaal (või endisel põllumaal) mineraliseerimise mõjust ainevoogudele, eelkõige C voole ja bilansile?
- Jukka Pumpanen Uuring „CO₂ efflux from boreal forest soil before and after clear-cutting and site preparation“.
- Kajar Köster, Egle Köster, Argo Orumaa, Kristi Parro, Kalev Jõgiste, Frank Berninger, Jukka Pumpanen and Marek Metslaid, Uuring „How Time since Forest Fire Affects Stand Structure, Soil Physical-Chemical Properties and Soil CO₂ Efflux in Hemiboreal Scots Pine Forest Fire Chronosequence?“
- Kristina Mjöfors'i uuring „Effects of Site Preparation and Stump Harvest on Carbon Dynamics in Forest Soils“